

Reflection of Khorasani Vocabulary in *Masnavi-e Manavi* (Book 1 and Book 2)

Sakineh Gerivani^{id 1} | Farideh Davoudimoghadam^{id 2*}

1. Master's student in Persian language and literature, Faculty of Humanities, University of Shahed, Tehran, Iran. E-mail: sakineh.gerivani@shahed.ac.ir
2. Corresponding Author, Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Humanities, Shahed University, Tehran, Iran. E-mail: davoudy@shahed.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 26 January 2024

Received in revised form:
12 March 2024

Accepted: 02 April 2024

Keywords:

Masnavi-Molavi,
Khorasanian words,
Khorasan dialects.

ABSTRACT

Masnavi, which is known as “The Ajam Quran”, is full of words that are used in the language of the speakers of Greater Khorasan. This research is aimed at proving evidence from *Masnavi* by mentioning examples of different dialects of Khorasan, including Sabzevari, Ghaeni, Mashhadi, Tati, Birjandi. Words that seem desolated and historical are still alive in Khorasan dialects, and the source language that Rumi took with him from east to west, along with the target language with which he communicated with other people, is obsolete. Unlike the Turkish words that are rarely used in Rumi's works, it did not fade. As it seems, by quoting this limit of words, Rumi, consciously or unconsciously, wanted to reflect his homelessness and distance from his homeland and some of his hidden tendencies while keeping his mother tongue alive. The result of the research shows that Rumi expresses his interest in the meaningful use of words in his mother tongue. In addition, with more reflection, it can be observed that many of these words have not taken on an old color over time and are among our lasting and enduring cultural heritage and are suitable categories of modeling in strengthening national identity and standard language. Furthermore, they play a pivotal role in creating ethnic and national unity and cultural vitality and has been used in a purposeful context. It is also possible to document the words that are specific to Khorasani dialects and get closer to the exact meaning of the words and to understand and learn *Masnavi*.

Cite this article: Gerivani, S., Davoudimoghadam, F. (2024). Reflection of Khorasani Vocabulary in *Masnavi-e Manavi* (Book 1 and Book 2). *Research of Literary Texts in Iraqi Career*, 5 (2), 147-169.

© The Author(s).

Publisher: Razi University

DOI: <https://doi.org/10.22126/ltip.2024.10215.1231>

Extended Abstract

Introduction:

As it has been proven in the current study, words that seem abandoned and historical in Masnavi are still alive and dynamic in the dialects of Khorasan. Furthermore, the source language that Molavi took with him from the east to the west, along with the destination language that he used to communicate with other peoples, did not become obsolete and faded unlike the Turkish words. which is rarely used in Molavi's works. It seems that Molavi, by bringing this limit of words, consciously or unconsciously, wanted to keep his mother tongue alive and reflect his alienation and distance from the homeland and some of his hidden tendencies. As the results of this study represent, Molavi expresses his interest in the meaningful use of words in his mother tongue. In addition, with further reflection, we can see that many of these words have not lose their touch with the passage of time and are among our lasting and sustainable cultural heritage, and are suitable categories for modeling in strengthening the national identity and standard language, and play a significant role in creating unity. Precisely, they have ethnic and national integrity and cultural vitality that has been used in a purposeful context. It is also possible to document the words that are specific to Khorasanian dialects with this method and get closer to the exact and correct meaning of the words and understanding and learning the spiritual Masnavi.

Materials and Methods:

This research aims to show another manifestation of the values of this great book and its noble language by extracting and explaining the Khorasani vocabulary used in the Masnavi. Khorasanian words includes various dialects, and the most significant of them are Birjand, Sabzevar, ghaen, Neishabur, Mashhad, Sarakhs, Gonabad, Torbat, Esfrayen, Garmsar and Jajarm (Tati) dialects. At the same time, these dialects have many aspects in common with each other, which are identified and introduced in this research, sometimes in a general way, considering their commonality, and sometimes with an emphasis on a specific dialect. The method of this research is quantitative and qualitative content analysis by referring to library sources and it aims to answer the question, what words and terms are included in Khorasanian words and terms of the first and second books of Masnavi-e Manavi and in which dialects are they still used?

Results and Discussion:

Although there have been countless researches about the Masnavi, no research has been conducted on the Khorasanian words of Masnavi, and we have tried with a different approach in this research. Precisely, the Khorasanian words and terms of the first and second book of Masnavi are still prevalent in Khorasan dialects, along with extracting the expression of its evolution. The biggest difference that can be observed in the Persian language used in different regions is in the field of sounds and words, which is called dialectal difference. This difference

in dialects is the result of the influence of the local language of the middle period on the modern Persian language. The influence of the Parthian language can also be seen in the Khorasan dialect. From the phonetic and accent differences and some local words in the language, the geographical position and place of their appearance can be recognized. Among the use words, the function of verbs is to show doing something at a certain time. Different morphological constructions of the verb and also different verbs of each language and dialect, each has a different capacity in conveying the concept of time. Meanwhile, the use of special words of each dialect creates a special context in the category of cultural transfer. For example, in the new era, due to the phonetic transformation, "a" or "o" is removed from the beginning of words, and as a result of this removal, two consecutive consonants immediately appear at the beginning of the word. Furthermore, a vowel is added between those two initial consonants: like the word "shekam" which is derived from Pahlavi askamb which has evolved into sekam. In the past, this letter was often added to the beginning of some verbs and words that begin with s, sh. "Ashkam" is more popular in Khorasanian dialects. However, in the later periods, it has become more popular "Shekam" in the official language. This rule is also seen in Masnavi. The historical course of Farsi and grammatical developments (morphosyntactic) in the field of verbs, adjectives and adverbs are followed based on the texts, and by referring to the historical forms of ancient and middle Persian, its expression in some selected Dari Farsi texts reaches some conclusions. First, from the perspective of the historical background and the phonetic transformations that have taken place in ancient Iranian languages to Dari Persian, it is examined. Furthermore, by bringing concrete examples, this course of development is determined.

Conclusion:

According to the examination of the verses of the first book and the second book of Molavi spiritual masnavi, it was found that many words, terms, sounds, nouns and attributes that Molavi used are still used in the dialects of Greater Khorasan. Even though Molavi left Khorasan with his family as a child and was exiled for many years and ended his life in Asia Minor. However, Turkish words are rarely used in his works, and on the other hand, Khorasanian words can be seen in an original and dynamic form throughout his works. In this research, the use of prefixed verbs according to Sabzevari and ghaeni dialects is seen in Masnavi. The use of emphasis, which in Masnavi is not necessarily used in the place of emphasis, is used in Khorasani dialects and shows that this method was common in Molavi's mind and language. Also, the use of verb according to ghaeni dialect is popular in Masnavi. The use of alef Redundant's on the verb, which some consider to be used by Molavi in the Masnavi, to add weight, is one of the linguistic features of Khorasan, especially in the Mashhadian and Esfraynian dialects. The method of using numbers with the process of removing intermediate vowels, which is common in various dialects of Khorasan, is also seen with high frequency in Masnavi. The same is the use of prepositions and sounds whose examples were shown in the text of the research. One of the famous examples in the Mashhadian and Nishaburian dialects is the use of becoming a verb instead of going, which is one of the characteristic features and stylistic elements of Masnavi in the language axis. By expanding this last axis, it is possible to mention the use of verbs in specific semantic areas in Khorasanian dialects, according to the

examples in the text, which is also used in Masnavi. By examining Masnavi from this point of view, it can be concluded that Maulavi still adhered to his mother tongue in exile, and this point can be obtained from the carefulness and reflection in the words used in his works. He expresses his interest in the mother tongue in the meaningful use of words.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بازتاب واژگان خراسانی در مثنوی معنوی (دفتر اول و دفتر دوم)

سکینه گریوانی^۱ | دکتر فریده داودی مقدم^۲*

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران. رایانامه: sakineh.gerivani@shahed.ac.ir
۲. نویسنده مسئول، دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران. رایانامه: davoudy@shahed.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

مثنوی معنوی که به قرآن عجم معروف است، سرشار از واژگانی است که در زبان گویشوران خراسان بزرگ به صورت زنده به کار می‌رود. در این پژوهش با ذکر نمونه‌هایی از گویش‌های مختلف خراسان شامل سبزواری، قاینی، مشهدی، تاتی، بیرجندی و با آوردن شواهدی از مثنوی ثابت کرده‌ایم، واژگانی که به نظر متروک و تاریخی می‌رسند هنوز در گویش‌های خراسان زنده و پویا هستند و زبان مبدایی که مولوی با خود از شرق به غرب برد در کنار زبان مقصد که با آن با دیگر مردمان ارتباط برقرار می‌کرد، منسوخ و کم‌رنگ نشد، برعکس لغات ترکی که در آثار مولانا به ندرت به کار رفته است. به نظر می‌رسد، مولوی با آوردن این حد از واژگان، به شکلی خودآگاه یا ناخودآگاه می‌خواسته است، ضمن زنده نگه داشتن زبان مادری خویش، غربت و دوری از وطن و برخی گرایش‌های نهانی خود را نیز انعکاس دهد. نتیجه پژوهش نشان می‌دهد که مولوی علاقه خویش را به زبان مادری خود در کاربرد معنادار واژگان بیان می‌کند. علاوه بر آن، با تأمل بیشتر می‌توان دریافت که بسیاری از این واژگان با گذر زمان، رنگ کهنگی به خود نگرفته‌اند و در شمار میراث ماندگار و پایدار فرهنگی ما هستند و از مقوله‌های مناسب الگوسازی در تقویت هویت ملی و زبان معیار هستند و نقش بسزایی در ایجاد وحدت و یکپارچگی قومی و ملی و نشاط فرهنگی دارند که در بافتی هدفمند به کار رفته‌اند. همچنین می‌توان با این روش واژگانی را که مخصوص به گویش‌های خراسانی هستند، مستند کرد و به مفهوم دقیق و درست واژگان و فهم و یادگیری مثنوی معنوی نزدیک‌تر شد.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۰۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۲/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۱۴

واژه‌های کلیدی:

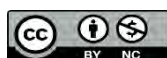
مثنوی مولوی،

واژگان خراسانی،

گویش‌های خراسان.

استناد: گریوانی، سکینه؛ داودی مقدم، فریده (۱۴۰۳). بازتاب واژگان خراسانی در مثنوی معنوی (دفتر اول و دفتر دوم). پژوهشنامه متون ادبی دوره عراقی، ۵ (۲)، ۱۴۷-۱۶۹.

ناشر: دانشگاه رازی

© نویسنده گان.

DOI: <https://doi.org/10.22126/ltip.2024.10215.1231>

۱. پیشگفتار

۱-۱. تعریف موضوع

این پژوهش بر این است تا با استخراج و توضیح واژگان خراسانی که در مثنوی معنوی به کار رفته است، جلوه‌ای دیگر از ارزش‌های این کتاب سترگ و زبان فاخر آن را بنمایاند. واژگان خراسانی شامل گویش‌های متنوعی است و شاخص‌ترین آن‌ها، گویش بیرجند، سبزوار، قاین، نیشابور، مشهد، سرخس، گناباد، تربت، اسفراین، گرمه و جاجرم (تاتی) است. این گویش‌ها در عین حال وجوه اشتراک فراوانی با یکدیگر دارند که در این پژوهش گاهی به شکل کلی با در نظر گرفتن اشتراک آن‌ها و گاه با تأکید بر گویشی خاص، در مثنوی مولوی مشخص و معرفی می‌شوند. روش این پژوهش تحلیل محتوای کمی و کیفی با مراجعه به منابع کتابخانه‌ای است و در صدد پاسخ به این سؤال است که واژگان و اصطلاحات خراسانی دفتر اول و دوم مثنوی معنوی شامل چه واژه‌هایی است و در چه گویش‌هایی هنوز به کار می‌رود؟

۱-۲. پیشینه پژوهش

درباره کتاب مثنوی معنوی مولوی، تحقیقات بسیاری نوشته شده است. گروهی به شرح و تفسیر ابیات آن پرداخته‌اند و گروهی موضوعی خاص را در مثنوی بررسی و تحلیل کرده‌اند. مثلاً عشق در مثنوی اثر محمدتقی جعفری تبریزی، *اشرافات معنوی مثنوی* اثر محمود أمجد و بی‌شمار پژوهش‌هایی که بیان آن‌ها از توان این مقال عاجز است؛ اما آثاری که به نوعی بر روی واژگان مثنوی نوشته شده است: مقاله «کارکرد عنصر رنگ در مثنوی مولوی» که فاتحی و قهرمانی، کارکردهای رنگ و چگونگی تقابل آن‌ها و هم‌نشینی واژگان با رنگ‌ها را در مثنوی را تبیین کرده‌اند؛ پایان‌نامه «واژه‌سازی و ترکیب‌سازی در دفتر دوم و سوم مثنوی با تأکید بر واژه‌ها و ترکیبات ابداعی مولانا» که کریمی در آن به چگونگی واژه‌سازی و واژه‌گزینی مولوی در بیان مفاهیم تازه پرداخته و الگوهای مورد استفاده در آن را بررسی کرده است. در برخی تحقیقات دیگر نیز می‌توان اشاراتی به سبک و کلمات مولانا یافت.

در کتاب *درآمدی به زبان بلخی* از جعفری دهقی و در کتاب *تاریخ ادبیات پیش از اسلام* احمد تفضلی به زبان بلخی به عنوان یکی از زبان‌های ایرانی دوره میانه اشاره می‌کند و نشان می‌دهند مولانا از شهری برخاسته که روزگاری زبان و حتی ادبی خاص خود داشته و این نکته بی‌گمان با غرابت برخی لغات مثنوی پیوند دارد. در مقاله «برخی خصوصیت‌های مثنوی مولوی» از محمد پروین گنابادی در محیط ادب و در کتاب *از اشارت‌های دریا: بوطیقای روایت در مثنوی و مقاله «مولانا و افزودن مصوت کشیده*

ی به کلمات مختوم به ی می توان اشاراتی به سبک و کلمات او یافت. در برخی مقالات دیگر می توان اشاراتی به واژگان خراسانی یافت که در پیشبرد این پژوهش سودمند بوده اند. در مقاله «بررسی واژگان طوسی در الابنیه عن الحقایق الادویه» رحیمی در سال (۱۳۹۵) در آینه میراث، به چاپ رسانده و تنها واژگان مربوط به گویش طوس را در این اثر یافته است و مقاله دیگر «نمونه واژه های قرآن قدس در گویش های خراسان جنوبی» که صادقی در سال (۱۳۹۴)، در مجله زبان شناسی و گویش های خراسان به چاپ رسانده است و تنها از این جهت که واژگان خراسان جنوبی را استخراج کرده است، اهمیت دارد. اگرچه همان طور که اشاره کردیم، پژوهش های بی شماری پیرامون مثنوی صورت گرفته است، در خصوص واژگان خراسانی مثنوی معنوی پژوهشی انجام نشده است و ما در جستار حاضر با رویکردی متفاوت سعی کرده ایم، واژگان و اصطلاحات خراسانی دفتر اول و دوم مثنوی را که هم اکنون نیز در گویش های خراسان رواج دارند، همراه با بیان سیر تطور آن، استخراج کنیم.

۲. پردازش تحلیلی موضوع

بیشترین اختلافی که در زبان فارسی مستعمل در نواحی مختلف مشاهده می شود، در زمینه اصوات و لغات است که اصطلاحاً اختلاف لهجه ای خوانده می شود. این اختلاف لهجه ها خود نتیجه تأثیر زبان محلی دوره میانه در زبان فارسی جدید است. در لهجه خراسان نیز تأثیر زبان پارتی دیده می شود. از روی اختلافات صوتی و لهجه ای و برخی لغات محلی موجود در زبان می توان، موضع جغرافیایی و محل نشوونمای آن ها را تشخیص داد (باقری، ۱۳۸۶: ۱۱۵). از میان واژگان کارکرد افعال، نشان دادن انجام کاری در زمان مشخص است. ساخت های صرفی گوناگون فعل و نیز فعل های گوناگون هر زبان و گویش، هر کدام ظرفیتی متفاوت در انتقال مفهوم زمان دارند. در این میان، استعمال واژگان خاص هر گویش، موجب ایجاد بستری خاص در مقوله انتقال فرهنگی می شود که در ادامه به معرفی آن ها می پردازیم.

۲-۱. فعل پیشوندی با وا

یکی از انواع فعل در زبان فارسی، افعال پیشوندی است که کمابیش از دوره باستان تاکنون در زبان فارسی رواج دارند. در این مقاله چگونگی کاربرد افعال به همراه پیشوند و تأثیر کارکرد آن در فعل از چند منظر مطالعه و بررسی شده اند. روش انجام این پژوهش از طریق مطالعه تاریخی تطبیقی زبان شناسی تاریخی در زبان فارسی است. اهدافی که در این پژوهش دنبال می شود این است که سیر تاریخی زبان

فارسی و تحولات دستوری (صرفی نحوی) در حوزه پیشوندهای فعلی بر پایه متون پیگیری شود و با اشاره به صورت‌های تاریخی فارسی باستان و میانه، نمود آن در چند متن برگزیده فارسی دری به نتایجی بینجامد. نخست از دیدگاه پیشینه تاریخی و دگرگونی‌های آوایی صورت گرفته در پیشوند فعل از زبان‌های ایرانی باستان تا فارسی دری مورد بررسی قرار گرفته است. در زبان‌های اوستایی و فارسی باستان کمابیش بیست و یک پیشوند فعلی وجود داشته است که علاوه بر کارکرد و یا نقش پیشوند فعل، به عنوان قید و حرف اضافه نیز بوده‌اند. این پیشوندها در زبان‌های میانه غالباً یا متروک شده‌اند و یا چونان جزئی مرده در ساختمان فعل به کار رفته‌اند و کارکرد پیشوندی خود را از دست داده‌اند. در فارسی میانه برای پر کردن جای آن‌ها زبان به پیشوندهای جدیدی نیاز پیدا کرد که بیشتر از قیدها، صفت‌ها و حروف اضافه دوره باستان بوده‌اند. این دسته به منظور پدید آوردن معنای جدید بر سر افعال می‌آمدند و در آن تغییر معنایی ایجاد می‌کرده‌اند (منصوری و مهرجویی، ۱۳۹۵: ۱۵۶).

قبل از معرفی بعضی از افعال پیشوندی گویش سبزواری که در مثنوی به کار رفته است، نمونه‌هایی از کتاب کلیدر برای اثبات بیشتر کاربرد آن‌ها آورده می‌شود: «بالا پوش را آرام واپس زد. هیچ کدام انگار که همدیگر را وانی گرفتند. جلد کهنه از تن وانی گرداند. آذوقه‌اش را واستاند. نمی‌خواهم گوشم را واجنبانی تو» (دستجردی الله‌دادی و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۲-۱۱).

پیشوند وا که شکل دیگری از باز به معنی دوباره، دیگر بار برگرفته از فارسی میانه *abāz* باز (پارتی *abāž*) و نیز برگرفته از ایرانی باستان **apāčā* مشتق از **apāk* عقبی، پشتی و اوستایی: *apānk* و بر تکرار عمل دلالت دارد (منصوری و مهرجویی، ۱۳۹۶: ۱۵۷). افعال پیشوندی در گویش قائنی با ابدال ب به و تلفظ می‌شوند: ورچی (ورچین)، وردار (بردار)، ورخونده بدم (خوانده بودم) (ناصری، ۱۳۸۸: ۳۱). در مثنوی معنوی:

وانگررد از ره، آن تیر ای پسر بند باید کرد سیلی را ز سر
چونکه واگشتم ز پیکار برون روی آوردم به پیکار درون
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۵۲۶ و ۴۴۷)

وانگررد و وانگشتم از مصدر واگشتن (باز گشتن)، واگردیدن است و بازمانده از اوستایی *varet* و در پهلوی: *gardidant gardanidan washtan, gartttan* است (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۴: ۴۳۹).

آنچه خوردی، واده ای مرگ سیاه از نبات و دارو و برگ و گیاه
خار، در پا شد چنین دشواریاب خار، در دل چون بود، واده جواب

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۵۸۶ و ۱۰۰)

این فعل از مصدر وادادن و صورت اوستایی آن *dadaiti, dadhami, dā* و فارسی باستان *dadātuv* و پهلوی *dādan, dahishn, dātan* می‌باشد (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۴: ۲۵۹).

لیک تا من زنده‌ام، این وامگو تا نمیرم، این ریاست وامجو
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۲۳۸)

وامگو از مصدر واگفتن و هم‌ریشه با پارسی باستان *gaub-* و در پهلوی *guftan* است (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۴: ۴۳۹).

خرس هم از اردها چون وارهید و آن کرم ز آن مرد مردانه بدید
(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۵۰۱)

گفت غیر راستی نرهاندت داد سوی راستی می‌خواندت
راست گو تا وارهی از چنگ من مکر نشانند غبار جنگ من
(همان: ۶۶۶)

وارهی و وارهِید از مصدر وارهِیدن و رستن و صورت پارسی باستان *radh, av-rad* و ریشه این کلمه در زبان پهلوی *rastan, rastāri* می‌باشد (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۴: ۳۰۵).

نَفخه دیگر رسید، آگاه باش تا از این هم وانمانی، خواجه تاش
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۶۰۶)

وانمانی در معنای عقب نماندن، بازنماندن و از مصدر ماندن که در اوستایی *man-, manay* در پارسی باستان با *man-, manaya* و پهلوی *man-, māndan, manistan* هم‌ریشه است (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۴: ۴۶۲).

گفت: پیغمبر، قناعت چیست؟ گنج گنج را تو وانمی‌دانی ز رنج
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۷۰۰)

وانمی‌دانی در معنای مجازی بازنمی‌شناسی به کار رفته است. اما به لحاظ پیوستار ریشه‌شناسی از مصدر «دانستن» در اوستایی *zan zānata, zanat* است (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۴: ۲۶۴).

گفت قاضی مفلسی را وانما گفت اینک اهل زندانت گوا
گفت: یک کوریت می‌بینم ما آن دگر کوری چه باشد؟ وانما

(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۱۹۹ و ۴۹۸)

وانما در معنای مجازی باز نشان بده، باز گو، دوباره بیان کن از مصدر نمودن در اوستایی nayeiti و در پارسی باستان ni-mā-, ni-māy و در پهلوی nimūdan, nimūtan, nītan است (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۴: ۵۰۲).

نیست امکان واکشیدن این لگام گرچه زین ره تنگ می‌آیند عام

(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۳۶۱)

مصدر واکشیدن بازمانده اوستایی karsh-, karsha و پهلوی kashitan, keshidan kesh می‌باشد (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۴: ۴۰۷).

وامگیر از ما بیان کن این سخن ما محبانیم با ما این مکن

(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۳۷۶)

وامگیر از مصدر واگرفتن و صورت اوستایی آن grab-, gerepta-, geriwnaiti پارسی باستان gtab-, garbayaiti پهلوی grifan, garaftan می‌باشد (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۴: ۴۳۱).

۲-۲. آوردن باء بر سر فعل

در گویش سبزواری این باء جزء جدایی‌ناپذیر فعل است و به آغاز فعل‌های ساده افزوده می‌شود و معنای تأکید را می‌رساند و در زبان معیار امروز به کار نمی‌رود و به آن بای زینت نیز می‌گویند. نمونه‌ای از گویش سبزواری: گاو را او بدآ: گاو را آب داد. بِسامِدیوم: بایست آمدم و این نمونه که از رمان کلیدر انتخاب شده است: «پیشانی بر بقچه خوابانید و پنداری از حال برفت. دست‌ها را به نشانه بالا برد... طرحی در هوا بزد» (دستجردی الله‌دادی و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۲). این ساختار در مثنوی نیز دیده می‌شود:

بلکه دفعش می‌کند از شش جهات ز آن بماند اندر میان عاصفات

چون شنیدند این وعید منکدر چشم بنهادند و آن را منتظر

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۷۴۶ و ۷۵۷)

بماند از مصدر ماندن در اوستایی man-, manay در پارسی باستان man-, manaya و در پهلوی man-, māndan, manistan می‌باشد و بنهادند از مصدر نهادن که در اوستایی به صورت nidahāt و در پارسی باستان ni-dā و در زبان پهلوی nihādan تلفظ می‌شود (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۴: ۴۶۲ و ۵۰۹).

۲-۳. کاربرد «م» برای نهی

در زبان معیار پیشوند نهی ن است و استادان سخن، اغلب از پیشوند م برای نهی استفاده کرده‌اند. کاربرد م برای نهی تا چند دهه پیش در گویش سبزواری قاعده‌ای رایج و اصلی بوده است و امروزه بسیار اندک‌تر از گذشته کاربرد دارد. مثل این نمونه‌ها از رمان کلیدر: «آوای جنگل‌های دور فرومنشان. آفتاب را گو متاب. نه! خوش باور مباش» (دستجردی الله‌دادی و دیگران ۱۳۹۴: ۱۳). و نمونه‌هایی از مثنوی:

گِردِ خود، چون کِرمِ پِله بر مَتَن بهر خود، چَه می‌کُنی، اندازه کَن
مر ضعیفان را تو بی‌خصمی مَدان از بُنی ذَا جَاءَ نَصْرَاللهِ خَوَان
گفت: پا واپس کشیدی تو چرا پای را واپس مَکش پیش اندرآ

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۴۲۸ و ۴۲۹ و ۴۱۷)

مَتَن از مصدر تافتن، تابانیدن در زبان اوستایی tapayati در زبان پهلوی tāfatan, tābidan (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۴: ۱۸۶).

۲-۴. کاربرد فعل امر

فعل امر در گویش قایینی به دو صورت ساخته می‌شود، روش اول: بَ یا بُ یا وَر + بن مضارع + شناسه، روش دوم: وا + بن مضارع + شناسه، به عنوان مثال: وَرخو (بخوان)، وانشی (بنشین)، او رُ واده (آن را بده) (ناصری، ۱۳۸۸: ۳۱). در مثنوی نیز به همین شیوه، فعل امر آمده است:

راست شو چون تیر و وارَه از کمان کز کمان، هر راست بجهد بی‌گمان
آنچه خوردی، واده ای مرگ سیاه از نبات و دارو و برگ و گیاه
خار، در پا شد چنین دشواریاب خار، در دل چون بود، واده جواب

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۴۴۷ و ۵۸۶ و ۱۰۰)

۲-۵. آوردن الف زاید بر سر فعل

در دوره جدید به دلیل تحوّل آوایی از آغاز واژه‌ها آ یا ا حذف می‌شود و بر اثر این حذف بلافاصله دو صامت پی‌درپی در آغاز واژه واقع می‌شود و میان آن دو صامت آغازی مصوّتی افزوده می‌شود همچون واژه شکم که برگرفته از پهلوی aškamb, aškomb که به صورت شکم = šekam تحول یافته است (باقری، ۱۳۸۶: ۱۵۲). در گذشته اغلب به ابتدای بعضی از افعال و کلماتی که با س، ش آغاز

می‌شوند، این الف افزوده می‌شود. خانلری در کتاب *تاریخ زبان* درخصوص افزودن الف در آغاز یا مصوت کسره بعد از صامت آغازین برخی کلمات، چنین توضیح داده است: «در زبان فارسی ابتدا به ساکن داشته‌ایم؛ این کلمات وقتی به فارسی دری رسیده‌اند ابتدا به ساکن بودن خود را از دست داده و دو گونه ظهور یافته‌اند. مثل شکم که ش ساکن دو گونه تلفظ شده است: اشکم و شکم» (خانلری، ۱۳۶۵، ج ۲: ۶۸). در گویش‌های خراسانی اشکم رواج بیشتر دارد، ولی در دوره‌های بعد در زبان رسمی شکم رواج بیشتر پیدا کرده است. این قاعده در مثنوی نیز دیده می‌شود:

کین سوم جانب چه اندام است نیز گفت: این است اشکم شیر، ای عزیز
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۸۷۳)

استوندن: در معنای گرفتن از دیگر واژه‌هایی است که در گویش مشهدی به کار می‌رود (شهریاری‌راد، ۱۳۹۵: ۷۵). و از مصدر ستاندن و برگرفته از پهلوی *statan, stānītan* می‌باشد (فروه‌شی، ۱۳۸۱: ۳۰۰).

مرکب استانید، پس آواز داد آن سلام و آن امانت باز داد
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۵۰۶)

اشتاپ: این واژه به صورت اشتاو در معنای بشتاب در گویش اسفراین به کار می‌رود (همایونفر، ۱۳۸۶: ۱۰۲) و از مصدر شتافتن در پهلوی *ōštāftan* است (فروه‌شی، ۱۳۸۱: ۳۲۷).

برگ‌ها چون شاخ را بشکافتند تا به بالای درخت، اشتافتند
(همان: ۴۳۶)

البته همان‌طور که اشاره کردیم، این الف زاید فقط بر سر فعل نمی‌آید، بلکه در اسم‌ها نیز دیده می‌شود:

اشکاف: در گویش مشهدی با تحوّل معنایی در معنای کمد به کار می‌رود (شهریاری‌راد، ۱۳۹۵: ۷۶) که ریشه در *eškāf* پهلوی دارد (دهخدا). مولوی این واژه را در معنای سوارخ‌های بینی به کار می‌برد:

سال‌ها گر ظن دود با پای خویش نگذرد ز اشکاف بینی‌های خویش
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۱۰۷۰)

استاره: به معنی ستاره در گویش قاینی با همین الف زاید به صورت استره تلفظ می شود (زمردیان، ۱۳۸۵: ۲۶). چش استاره شده: (منظور رفتن سیاهی چشم در حال نزاع) (زمردیان، ۱۳۸۵: ۷۷). استاره در پهلوی به صورت های star, star, stārak, apāxtar تلفظ می شد (فروهوشی، ۱۳۸۱: ۲۹۹).

بهر از ماهی نبود استاره ام چون خسوف آمد چه باشد چاره ام
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۷۳۴)

گر بگویم آن زحل، استاره را ز آتشش سوزد هر آن بیچاره را
(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۴۳۴)

اشتر: ریشه این کلمه در پهلوی uštar, ōštar است (فروهوشی، ۱۳۸۱: ۳۲۷). و هم اینک به همراه الف مفتوح در گویش قاین استعمال می شود. همچون این ضرب المثل قائی: «آشتر به بارم منله بی بارم منکه: شتر هم با بار می نالد و هم بی بار می نالد» (زمردیان، ۱۳۸۵: ۲۱۲).

اشتری گم کردی و جستیش چُست چون بیابی چون ندانی کآن توست
(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۵)

اشپش: به معنی شپش به همراه الف زائد در واژه نامه گویش قاین آمده است، همچنین در بیرجند و طبس هم، به همراه همین الف زاید تلفظ می شود (رحیمی، ۱۳۹۴: ۱۹۹) و صورت پهلوی این واژه spiš, spuš است (فروهوشی، ۱۳۸۱: ۳۲۷).

وآنکه در انبار ماند و صرفه کرد اشپش و موش و حوادث هاش خورد
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۶۷۷)

۲-۶. به کارگیری ساختار کهن فعل ماضی نقلی

در فارسی دری ماضی نقلی ساخته می شود از صفت فاعلی گذشته فعل لازم و صفت مفعولی فعل متعدی با صورت های متصل بودن که عبارت اند از:

مفرد	جمع
اول شخص - ام - استم	ایم - استیم
دوم شخص - ای - استی	اید - استید
سوم شخص - است	اند - استند

مثل این بیت از ناصر خسرو:

جهانا با من عهد جز چنین بستی نیاری یاد از آن پیمان که کرده‌استی

(ابوالقاسمی، ۱۳۷۳: ۳۰۳)

ملک الشعرای بهار می‌گوید: «این فعل، نوعی ماضی نقلی معروف به فعل نیشابوری است و در زبان مردم نیشابور باقیمانده است» (۱۳۹۳، ج ۳: ۲۷۶). ولی گویشوران گنابادی نیز به همین شیوه تلفظ می‌کنند. این نوع کاربرد به فراوانی در مثنوی دیده می‌شود:

گفت: چون بیرون شدی از شهر خویش؟ در کدامین شهر بودستی تو بیش
بس شدستم در مصاف کارزار همچو شیر، آن دم که باشد کارزار
آن شنیدستی که در عهد عمر بود چنگی مطربی، با کرّ فر؟
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۱۰۴ و ۴۵۷ و ۵۹۶)

این افعال از ریشه‌های پهلوی بودستی از مصدر بودن در پهلوی būtan، شدستی از مصدر شدن که در پهلوی šutan, vaštan، شنیدستی از مصدر شنیدن که در پهلوی āšnavišn, āšnūtan ašūtan, āšnavišn, āšnūtan ašūtan است (فره‌وشی، ۱۳۸۱: ۳۳۷ و ۸۳ و ۳۲۸).

۲-۷. کار برد فعل شدن، به جای رفتن

در گویش مشهدی افعال شدن و رفتن به جای هم به کار می‌روند: «مو خسته رفتم: من خسته شدم، یادم شد: یادم رفت. هوا سرد رفته، اونجه تصادف رفته و حالم خوب رفته» (شهریاری‌راد، ۱۳۹۵: ۵۲). این نوع استعمال در زبان پهلوی نیز سابقه داشته و گاهی شدن را در معنای رفتن می‌آوردند: raftan, rōwtan šutan (فره‌وشی، ۱۳۸۱: ۲۶۳). این شیوه در مثنوی نیز رعایت شده است:

چون که شد خورشید ما را کرد داغ چاره نبود بر مقام او چراغ
چون که شد از پیش دیده وصل یار نایی باید ازو مان یادگار
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۲۴۱ و ۲۴۱)

۲-۸. کاربرد افعال در حوزه‌های معنایی خاص

تاسه در معنای واتسیدن: استادان زبان‌شناسی واتسیدن را در فرهنگ واژگان گویش‌های قاین و بیرجند این‌گونه معنا نموده‌اند: و تسیده (مص) هلاک شدن، حالتی که ممکن است به بچه شیرخوار در نتیجه زیاد گریه کردن دست بدهد، هول کردن و ترسیدن زیاد، فرونشستن و خشک شدن آب یا مایع در ظرف خشک شدن آب بدن بر اثر تابش آفتاب و گرما و تشنگی به‌ویژه در بیابان. در اغلب نقاط

خراسان به حالتی که انسان بر اثر درد یا تشنگی یا غم، مشرف به مرگ می‌شود، تاسیدن اطلاق می‌شود. گفته می‌شود: فلانی بر اثر غصه واتسید، (از بس غصه خورد، مُرد). به‌طور کلی، در بیشتر گویش‌های خراسان رایج است و تاسیدن و بتاسیدن حالتی را نشان می‌دهد که فرد از شدت تشنگی، گرسنگی یا درد و اندوه، مشرف به هلاک باشد. گاهی جانورانی در بیابان بر اثر گرما از تشنگی به حالت غش درمی‌آیند یا می‌میرند در این حالت می‌گویند: ز تشنگی واتسید.

نمونه‌ای از تاریخ بیهقی: «جنگی به پا می‌شد که از آن سخت‌تر نباشد که خصمان کار در مطاولت افکندند و نیک بکوشیدند و نه چنان آمد و بر آن جمله که اندیشیده بودند که به نخست حمله، خصمان بگریزند و روز سخت گرم شد و دیگ بتفت و لشکر و ستوران از تشنگی بتاسیدند» (بیهقی، ۱۳۵۶: ۶۳۱).

آنچه از عبارت‌های بالا برمی‌آید، این است که تاسیدن می‌تواند معنای بی‌تابی و بی‌قراری نیز بدهد، همچنین تاسه و تاسیدن از یک خانواده هستند. دهخدا، تاسه را انتظار آمیخته با بی‌قراری و تاسیدن را معنای غمناک و دلگیر شدن، خستگی و کوفتگی و در ذیل همین واژه تاسه را فشردن گلو معنا کرده است. مولوی نیز همین معنا را در نظر داشته و در معنای بی‌تابی و بی‌قراری آورده است. علاوه بر این، در سمنان واژه تاسه در معنی تب شدید هنوز به‌صورت زنده به کار می‌رود. نمونه‌هایی از مثنوی:

وعده‌ها باشد حقیقی، دلپذیر وعده‌ها باشد مجازی، تاسه گیر

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۱۰۷)

چشم چون بستی، تو را تاسه گرفت نور چشم از نور روزی کی شکفت

تاسه تو جذب نور چشم بود تا بیوند و به نور روز زود

چشم باز از تاسه گیرد مر تو را دان که چشم دل بیستی برگشا

چون فراق آن دو یار بی‌ثبات تاسه آوردت گشادی چشم‌ها

(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۵۰ و ۵۱)

۲-۹. حروف اضافه

کاربرد حرف اضافه نی به جای نه: نه از حروف ربطی ساده است که برای نفی نسبت یا امری به کار می‌رود و گاهی برای نفی و سلب اسناد از دو چیز یا چند چیز یا چند جمله می‌آید و در این صورت تکرار می‌شود، اما گاهی «ه» رسمی بدل به «ی» می‌شود و صورت نی را می‌سازد و این شیوه تلفظ در

زبان گویشوران سبزوار، همچنان مستعمل است. نمونه‌ای از گویش سبزواری: «نی که رفته بشی: نه اینکه رفته باشی» (الداعی، ۱۳۸۹: ۴۲). و به فراوانی در مثنوی نیز دیده می‌شود:

خانه خالی ماند و یک دیار نی جز طیب و جز همان بیمار نی
شهر شهر و خانه خانه قصه کرد نی رگش جنبید و نی رخ گشت زرد
گفت ار عریانی شود او در عیان نی تو مانی، نی کنارت، نی میان
آن منافق با موافق در نماز از پی استیزه آید، نی نیاز
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۱۰۰ و ۱۰۴ و ۹۹ و ۱۳۲)

۲-۱۰. اصوات

مول مول: درنگ کردن، به تعبیر امروز این پا و آن پا کردن و از واژگان گویش تاتی خراسان است (صفرزاده، ۱۳۸۶: ۸۶).

مول مولی می‌زد آنجا جان او در فضای رحمت و احسان او
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۶۴۳)

تی تی: اسم صوتی که بدان مرغان را صدا می‌زنند در شمال خراسان، مرغان را با این لفظ صدا می‌کنند.

ور نباشد گوش و تی تی می‌کند خویشان را گنگ گیتی می‌کند
(همان: ۵۱۸)

بُلُق: صدای آب، شلپ شلپ این اسم صوت اکنون در گویش کرمانجی به کار می‌رود.
او ز بانگ آب پُر می تا عنق نشنود بیگانه جز بانگ بلق
(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۳۲۰)

صوت ندای هی: صوتی است که به جهت آگاهانیدن و خبردار کردن در مقام تهدید، تخویف مزجر و استهزاء و گاهی در مقام تحسین به کار می‌رود. این واژه در گویش قاین استفاده می‌شود (زمردیان، ۱۳۸۵: ۲۰۳). ممتد ادا کردن یای اول ترکیب فوق، غالباً برای اظهار تأسف و ناراحتی است (همايونفر، ۱۳۸۶: ۲۷۸).

هی تو مادر را چرا کشتی ؟ بگو او چه کرد آخر؟ بگو ای زشت‌خو

آب می‌زد بانگ، یعنی: هی ترا فایده چه زین زدن خشتی مرا؟

(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۲۲۹ و ۳۱۶)

طوطی اندر گفت آمد در زمان بانگ بر درویش زد که، هی فلان

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۱۲۶)

۲-۱. واو و یاء مجهول

در زبان معیار امروز واو و یاء مجهول و معروف به یک صورت، تلفظ می‌شود؛ در حالی که در مثنوی تلفظ واو و یاء مجهول با واو و یاء معروف متفاوت است و استادان سخن در قافیه دقت می‌کردند و این دو را با هم قافیه نمی‌آوردند. واو و یاء معروف در تلفظ واضح ادا می‌شود و ماقبلش ضمه خالص و مجهول برعکس آن است. درویش تاتی شمال خراسان نیز این قاعده، رعایت می‌شود و واژه‌های شیر با یاء مجهول (به صورت کسره کشیده) [شیر حیوان *šēr* و شیر خوراکی *šīr*] و خیر و شر و یک همچون افغانی امروز تلفظ می‌شود. همچنین تمامی کلماتی که امروزه با ه بیان حرکت به صورت کسره تلفظ می‌شوند، در این گویش، با فتحه تلفظ می‌شود: خانه (*xāna*)، (*nāma*) (صفرزاده، ۱۳۸۶: ۷۴).

کار پاکان را قیاس از خود مگیر گرچه ماند در نبشتن شیر شیر
دست بر نبضش نهاد و یک به یک باز می‌پرسید از جور فلک
این ندارد آخر، از آغاز گو رو تمام این حکایت باز گو
گفتم: ار عریان شود او در عیان نی تو مانی، نی کنارت، نی میان
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۱۲۶ و ۱۰۱ و ۹۹)

۲-۱۲. سایر واژگان (اسم‌ها و صفت‌ها و قیدها)

چارق: پاپوش و پای‌افزاری است که از گذشته دور استفاده و به اشکال مختلف تهیه می‌شد و قسمت اعظم آن از چرم بوده است و در خراسان روستاییان می‌پوشیدند.^۱

تو کجایی تا شوم من چاکرت چارقت دوزم کنم شانه سرت
چاروق و پاتابه لایق مر توراست آفتابی را چنین‌ها کی رواست
شیر او نوشد که در نشو نماست چارق او پوشد که محتاج پاست

۱. چاروق خراسان شمالی مهر اصالت یونسکو را دریافت کرده و این صنایع دستی با نام استاد محمدزاده در میراث فرهنگی کشور به ثبت رسیده است.

(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۴۳ و ۴۳۹)

لاش: در زبان گویشوران تات‌های شامل خراسان به معنای غارت و چپاول و لاشیدن به معنی تاراج و غارت است. همچنین می‌تواند دربردارنده معنی ناچیز و بی‌مقدار نیز باشد (صفرزاده، ۱۳۸۶: ۸۶). همچنین در فرهنگ واژه‌های تربت حیدریه، لاش (*lāš*) به معنی لخت و برهنه آمده است و لاش کردن به معنی لخت و برهنه کردن و به دست کردن است. مصداق این نمونه در مثنوی:

گشت آواز لطیف جان‌فراش زشت و نزد کس نیرزیدی به لاش

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۶۳۸)

نهالین: زیرانداز یا تشک که در میان تات‌های شمال خراسان به صورت نلی (*nali*) تلفظ می‌شود (صفرزاده، ۱۳۸۶: ۸۶). در فرهنگ واژه‌های رایج تربت حیدریه نهلی به معنی تشک آمده است.

جامه ما روز، تاب آفتاب شب نهالین و لحاف از مهتاب

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۶۸۴)

جلد: در معنای تند و تیز در گویش تاتی شمال خراسان به کار می‌رود (صفرزاده، ۱۳۸۶: ۸۱).

گفت شه: جلدی مکن در مدح یار مدح خود در ضمن مدح او می‌آر

(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۲۵۵)

غیژیدن: لیز دادن، سُر دادن، لغزان، در تاجیکی به صورت غیژ دادن و در گویش طوسی به صورت غیژ خوردن به کار می‌رود و به همین معنی در مثنوی آمده است (صفرزاده، ۱۳۸۶: ۸۴).

گر تو باشی راست، ور باشی تو کژ پیشتر می‌غژ بدو واپس مَغژ

(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۳۵۵)

و نمونه‌ای از این واژه در اشعار محلی عماد خراسانی:

مگی از خداین جدا ایواله یره مگی ای دیم دیم وای غیژغیژ تار و یلون

(برقی، ۱۳۶۲: ۱۶۶)

کالیوه: به معنای نادانی و احمق و صورت دیگر آن کلو (*kalev*) به معنی سراسیمه، گیج، گول در گویش تاتی شمال خراسان به کار می‌رود (صفرزاده، ۱۳۸۶: ۸۴).

و آن رهی که پخته سازد میوه را و آن رهی که دل دهد کالیوه را

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۱۰۷۳)

آموخته: با تلفظ *amoxta* در همین گویش به معنی دست آموز، رام و عادت است.

باز گو ای باز پر افروخته باشه و با ساعدش آموخته

(همان: ۱۰۷۳)

یخنی: آبگوشتی بدون ترشی که در مشهد پخت می شود. «ته چینی که گوشت آن را آب پز کرده و گوشت را به تنهایی یا با سیب زمینی آب پز پوست کنده در زیر برنج قرار دهند» (همایونفر، ۱۳۸۶: ۲۷۸).

وین بز از بهر میان روز را یخنی باشد شه پیروز را

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۹۰۲)

کل: کچل در پهلوی *gar* و اوستایی *kaurva* (آریان پور کاشانی، ۱۳۸۴: ۴۱۰) و در گویش قاین و مشهدی به معنی کچل با همین لفظ به کار رفته است (زمردیان: ۱۴۷). «سر کل با پوست پیاز می شکنه، کنایه از اینکه آدم ضعیف با کوچکترین ضربه آسیب می بیند» (شهریاری راد، ۱۳۹۵: ۵۷).

حال و زر، سر را بُود همچون کلاه کل بود او، کز کُله سازد پناه

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۷۰۷)

همیان: کیسه ای باشد طولانی که بر کمر بندند در آن درهم قرار دهند. این واژه با همین معنا، اکنون نیز در خراسان به ویژه گویش کرمانجی خراسان به کار می رود.

سوی گورستان، عمر بنهاد رُو در بغل همیان، دوان، در جستجو

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۶۶۰)

یاوه شد همیان زر او خفته بود جمله را جستند و او را هم نمود

(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۸۳۴)

نَسک: به معنای عدس در گویش کرمانجی خراسان به کار می رود.

گر بخواهم از کسی یک مِشت نَسک مرا گوید خمش کن، مرگ و جَسک

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۶۸۵)

کمپیر: پیر سالخوده و فرتوت، مخصوصاً زن پیر را گویند و در اصل گنده پیر بوده و عرب آن را

غنده فیر معرب کرده اند و مخفّف شده و در خراسان بسیار استعمال نمایند (دهخدا ذیل واژه کمپیر).

پیش شاهد باز چون آید دو تن آن یکی کمپیر و دیگ خوش ذقن

(مولوی، ۱۳۹۸، دفتر ششم: ۱۰۹۲)

چاشت: در زبان پهلوی *čāšt* (فره‌وشی، ۱۳۸۱: ۱۷۷) و در گویش قائن، به معنای غذای ظهر است. در گویش اسفراین به معنای صبحانه که مولوی نیز در همین معنا به کار برده است (همایونفر، ۱۳۸۶: ۱۵۴).

اُشترش بردند از هنگام چاشت تا به شب افغان او سودی نداشت

(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۲۰۲)

بعد از آن، رو شیر با روباه کرد گفت: بخشش کن برای چاشت خورد

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۹۰۲)

شب‌چره: آجیل و نقل و میوه‌های گوناگون که در هنگام شب‌نشینی و پس از شام خوردند و پشخوره نیز گویند که از واژگان گویش قاین است (زمردیان، ۱۳۵۸: ۷۵).

و آن دگر خرگوش، بهر شام هم شب‌چره این شاه با لطف و کرم

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۳۱۰۷)

درگاه: این واژه معنای آستانه در، جلوی در، مقابل خانه را می‌دهد، اما در گویش قائن در معنای دریچه و پنجره همچنان به کار می‌رود (زمردیان، ۱۳۸۵: ۹۳). اگرچه شاعر، از این واژه معنای مجازی (نزدیکی به ساحت حق) را به کار برده است، به معنای حقیقی و بیرونی آن توجه داشته است.

خاک درگاهت دلم را می‌فریفت خاک، بر وی کو ز خاکت می‌شکافت

(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۴۸)

گفتمش: ما بنده شاهنشیم خواجه‌تاشان که آن درگهیم

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۳۹۴)

گلخن: این واژه در گویش مشهد و قاین، به کار می‌رود (شهریاری‌راد، ۱۳۸۵: ۸۱-۱۱۹).

کاشکی من گرد گلخن گشتمی بر در این خانقه نگذشتمی

(مولوی، ۱۳۷۸، دفتر دوم: ۱۴۲)

دلال: جرأت نشان دادن زن بر شوی خود با غنج و ناز، گویی که با او اظهار خلاف و غضب می‌کند. حال آنکه مخالفتی ندارد و اسم آن نیز دلال است (دهخدا، ذیل واژه دلال). هم‌اکنون نیز در خراسان این نام زیبا برای بانوان انتخاب می‌شود.

من دلش جسته، به صد ناز و دلال او بهانه کرده با من از ملال

(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۵۵۴)

مرخ: درختی است وحشی و بیابانی که آن را به پارسی بید دشتی می گویند و تازیان از چوب آن آتش زنه می ساخته اند. این درخت به فراوانی در کوهستان های خراسان می روید و به همین تلفظ مستعمل است. همچون استعمال این واژه در سه خشتی های ذیل:

«بژنی یاری، داری مرخی // نژ که دوری، کتمه چرخي // نالی گوری، چاو که برخی.

(قد یارم چون سرو کوهستان هاست، بر گردش می چرخم، چون گرگی که چشم به بره ای دوخته است)

وا چيانا چيی مه نین // مرخی چیی یی، مه هیشتن // کوی نه وی، رند دَخین».

(این کوه ها، کوه های ما نیست، ارس های کوهسار ما سزسبز بود، و کبک هایش زیباترین آواز را می خواندند) (مسیح، ۱۳۸۶: ۷۷ و ۲۵۹).

کان: در فرهنگ لغت ها کان را معدن و آنجایی از زیرزمین و کوه ها که از آن فلزات استخراج می کنند، معنی کرده اند؛ اما معنی اصلی کان چشمه و سرچشمه آب است که در همین معنی در شمال خراسان مستعمل است. به لحاظ روابط باهم آیی نیز اکثر موارد در مثنوی بحر و کان با هم آمده اند که نشان از ارتباط نزدیک معنایی این واژگان است و به لحاظ ریشه شناسی xayana و صورت دیگر آن xanya در فارسی تورفانی xānig و در فارسی دری خانی شده است (ابوالقاسمی، ۱۳۷۳: ۱۱۲). و چشمه آب در پهلوی āp xān āp xānik کان و معدن kān است (فروشی، ۱۳۸۱: ۱۷۹).

بحر و کان از بخشش صاف آمده داد او از قاف تا قاف آمده
از عطایش بحر و کان در زلزله سوی جودش، قافله بر قافله
(مولوی، ۱۳۸۵، دفتر اول: ۶۸۳)

کاو بردن: این عبارت را کریم زمانی در شرح جامع به صورت گاوش برد ضبط کرده است؛ اما انقروی به صورت کاوش برد ضبط کرده است:

زهره نه کس را که لقمه نان خورد زآنکه آن لقمه ربا کاوش برد
(انقروی، ۱۳۸۰، دفتر دوم: ۲۰۸)

انقروی در شرح کبیر کاو را معنای نوک، گرفته است در صورتی که در خراسان بازی به نام کاو بوده که اکنون منسوخ شده است، ولی در یاد و خاطر کهن سالان روستایی هنوز باقیمانده است. قبل از بیان بازی کاو لازم است، بدانیم که کاو نام استخوانی است که در پاهای عقبی گوسفند قرار دارد؛ یعنی در هر گوسفند دو کاو وجود دارد (شکل این استخوان شبیه عدسی کاو است)، اما ابزارهای بازی شامل: گنگ

به تعداد بازیکنان، کاو هر نفر دو عدد یا بیشتر، چوب گز و تعداد بازیکنان سه نفر یا بیشتر است. در این بازی، بازیکنان ابتدا یک مکان صاف و مسطح را انتخاب و یک دایره کوچک ترسیم (در گویش محلی مرتع) می کردند و هر نفر دو کاو در دایره قرار می داد. برای شروع بازی بازیکنان در فاصله ای معین از مرکز قرار می گرفتند و گنگ‌هایی که در دست داشتند به سمت کاو پرتاب می کردند تا آن‌ها را از مرتع خارج کنند، اگر هر سه نفر، پرتاب می کردند و کاوها از مرتع خارج نمی شد، برای ادامه بازی فاصله میان گنگ‌های پرتاب شده تا مرتع را با چوگزا^۱، اندازه می گرفتند و کسی که گنگش کمترین فاصله را داشت ادامه‌دهنده بازی بود و نفرات بعدی به همین ترتیب مشخص می شدند. حال اگر نفر اول گنگ را پرتاب کرد و کاو را به بیرون از دایره پرتاب کرد با توجه به حالت قرار گرفتن کاو امتیاز می گرفت. کاو به سه شکل در بیرون دایره قرار می گرفت: چوک (الاغ)، اسب، پوک. اگر حالت اسب یا چوک می آمد، می توانست کاو بردارد (در اصطلاح برنده کاو بود) و در صورتی که پوک می آمد، باید بازی را به نفر بعدی واگذار می کرد. هرکس که کاوهاش تمام می شد، از بازی حذف می شد، اما اگر می خواست همچنان بازی را ادامه دهد، می توانست در مرتع، کاو جدیدی قرار دهد.^۲

توضیح این نکته لازم است که واژه کاو را دهخدا، اسم مصدر کاویدن آورده و واژه‌هایی مثل روانکاو و کنجکاو را از مرکبات آن دانسته است؛ ولی کاو، معنای دیگری نیز دارد که ذیل واژه‌هایی چون، شتالنگ، بجلول، کعب، بژول، پژول، قاب، پچول، اشتالنگ و کاعب می توان پی به معنای آن برد. کاو یا قاب، استخوانی در میان بندگاه پا و ساق واقع است و آن استخوانی که در بازی به کار می رود، مخصوص پای گوسفند و بز است. این واژه به انگلیسی *cube* و در عربی، کعب می گویند و کلمه مکعب را آن جهت که مانند این استخوان چهار جهت و بُعد دارد، مکعب می گویند. فرشیدورد قاب را ابدال شده کعب می داند به این صورت که عین به الف ابدال شده و کاف به قاف ابدال شده است (۱۳۹۲: ۶۰۱). یعنی کعب که واژه‌ای عربی است فارسی‌زبانان با ابدال به صورت قاپ به کار برده‌اند. در صورتی که می توان کعب را با واژه کاو و *cube* از یک ریشه دانست. واژه کاو که در عدسی کاو

۱. چوب ذرع: گز، ارش، یعنی یک متر و چهارصدم یک متر. ذرع نیشابوری دوبرابرو نیم ذرع شاهی است. ذرع شاهی یک متر و دوازده صدم یک متر است (دهخدا، ذیل واژه ذرع).

۲. «گنگ نوع عالی بجلول در بازی بجلول بازی. بجلولی که در همه بازی‌های بجلول از آن استفاده می کنند. معمولاً چنین بجلولی را برای به کار گرفتن در بازی آماده می کنند. به این صورت که در قسمت فرورفته آن سرب مذاب می ریزند تا پس از سرد و منجمد شدن سرب، بجلول سنگین تر شود و در ضمن بازی ضربه‌های کاری تری به بجلول‌های حریف وارد سازد» (همایونفر، ۱۳۸۶: ۲۴۷).

به کاررفته، همین معنی را می‌رساند؛ چون عدسی کاو و این استخوان نیز دارای دو سطح فرورفته است. علاوه بر این، این استخوان سطحی برآمده دارد که کوژ یا محدب است و به آن پوک می‌گویند و سطح مقابل آن جیک (جک) است و به دو سطح باریک؛ یکی را اسب و دیگری را خر یا بز گویند. با هر بار پرتاب کاو در سه حالت قرار می‌گیرد؛ هرگاه حالت قرار گرفتن کاو، خر باشد، شخص بازنده است و بازی را باید به نفر بعدی واگذار کند و هرگاه در حالت اسب بایستد، برنده و ادامه‌دهنده بازی است.

۳. نتیجه‌گیری

با توجه به بررسی ابیات دفتر اول و دفتر دوم مثنوی معنوی مولوی مشخص شد که بسیاری از واژه‌ها، اصطلاحات، اصوات، اسم‌ها و صفاتی که مولوی به کار برده است، همچنان در گویش‌های خراسان بزرگ به صورت زنده کاربرد دارند. با اینکه مولوی از کودکی به همراه خانواده خود خراسان را ترک کرد و سال‌ها در غربت بود و در آسیای صغیر روزگار عمرش را به پایان برد، اما لغات ترکی به ندرت در آثارش به کار رفته است و در مقابل، واژگان خراسانی در شکلی اصیل و پویا در سراسر آثار وی دیده می‌شود. در این پژوهش، کاربرد افعال پیشوندی مطابق با گویش سبزواری و قاننی در مثنوی دیده می‌شود. استفاده از بای تأکید که در مثنوی لزوماً در جایگاه تأکید به کار نمی‌رود در گویش‌های خراسانی کاربرد دارد و نشان می‌دهد که این شیوه در ذهن و زبان مولوی امری عادی بوده است. همچنین کاربرد فعل امر مطابق با گویش قاننی در مثنوی رواج دارد. کاربرد الف زاید بر سر فعل که برخی استفاده آن را از سوی مولوی در مثنوی، برای پر کردن وزن می‌دانند از ویژگی‌های زبانی خراسان، به خصوص در گویش مشهدی و اسفراینی است. شیوه کاربرد اعداد با فرایند حذف واج‌های میانی که در گویش‌های گوناگون خراسان رایج است در مثنوی هم با بسامد زیاد دیده می‌شود. به همین گونه است کاربرد حروف اضافه و اصوات که نمونه‌های آن در متن پژوهش نشان داده شد. یکی از نمونه‌های معروف در لهجه مشهدی و نیشابوری، کاربرد فعل «شدن» به جای «رفتن» است که از ویژگی‌های شاخص و عناصر سبک‌ساز مثنوی در محور زبانی است. با گسترش همین محور اخیر، می‌توان از کاربرد افعال در حوزه‌های معنایی خاص در گویش‌های خراسانی، مطابق با نمونه‌های درون متن، نام برد که در مثنوی هم کاربرد دارد.

سخن آخر اینکه با بررسی مثنوی از این منظر، این نتیجه دریافت می‌شود که مولوی در غربت همچنان پایبند به زبان مادری خود بوده است و این نکته از دقت و تأمل در واژگان به کاررفته در آثار وی دریافت می‌شود. مولوی علاقه خویش را به زبان مادری در کاربرد معنادار واژگان بیان می‌کند.

منابع

- آریان‌پور کاشانی، منوچهر (۱۳۸۴). *فرهنگ ریشه‌های هند و اروپایی زبان فارسی*. اصفهان: جهاد دانشگاهی.
- ابوالقاسمی، محسن (۱۳۷۳). *تاریخ زبان فارسی*. تهران: سمت.
- الداغی، آیتا (۱۳۸۹). «ساختار افعال ماضی در گویش سبزواری». *ماهنامه حافظ*، ش ۷۲ (مرداد): ۳۹-۴۴.
- باقری، مهری (۱۳۸۶). *تاریخ زبان فارسی*. چاپ دوازدهم، تهران: قطره.
- امجد، محمد (۱۳۸۸). *اشراقات معنوی: شرح موضوعی مثنوی معنوی براساس قرآن کریم و فلسفه و عرفان اسلامی*. تهران: علمی-فرهنگی.
- بهار، محمدتقی (۱۳۹۳). *سبک‌شناسی جلد سوم*. چاپ پنجم، تهران: زوار.
- برقی، عمادالدین (عماد خراسانی) (۱۳۶۲). *دیوان عماد خراسانی*. چاپ دوم، تهران: جاویدان.
- بیهقی، ابوالفضل محمد بن حسین (۱۳۵۶). *تاریخ بیهقی تصحیح علی‌اکبر فیاض*. مشهد: دانشگاه فردوسی.
- تفضلی، احمد و ژاله آموزگار (۱۳۸۳). *تاریخ ادبیات ایران پیش از اسلام*. تهران: سخن.
- توکلی، حمیدرضا (۱۴۰۱). «مولانا و افروندن ی به کلمات مختوم به مصوت کشیده‌ی». *مجله علمی مطالعات زبانی و بلاغی*، سال ۱۳، ش ۲۸، (تابستان): ۵۴-۷.
- توکلی، حمیدرضا (۱۳۸۹). *از اشارت‌های دریا: بوطیقای روایت در مثنوی*. تهران: مروارید.
- جعفری تبریزی، محمدتقی و سیدمحمدرضا جوادی (۱۳۷۸). *عشق در مثنوی*. تهران: موسسه تدوین و نشر آثار استاد علامه محمدتقی جعفری.
- جعفری دهقی، محمود (۱۳۹۲). *درآمدی بر زبان بلخی*. تهران: علمی-فرهنگی.
- دستجردی، الله‌دادی و دیگران (۱۳۹۴). «نمودها و کاربرد متفاوت آرکائیسیم و گویش سبزواری در رمان کلیدر محمود دولت‌آبادی». *فصلنامه جستارهای نوین ادبی، زبان فارسی*، سال چهارم، ش ۴ (زمستان): ۱-۲۳.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۸۵). *فرهنگ متوسط دهخدا*. تهران: دانشگاه تهران.
- رحیمی، محسن (۱۳۹۵). «واژه‌های طوسی در الالبیه عن الحقایق الادویه». *آینه میراث*، دوره ۱۴، ش ۵۹ (پاییز و زمستان): ۱۸۹-۲۱۴.
- زمردیان، رضا (۱۳۸۵). *واژه‌نامه گویش قائن*. تهران: آثار.
- شهریاری‌راد، پویا (۱۳۹۵). *بررسی گویش مشهد*. تهران: کتابدار.
- صادقی، محسن (۱۳۹۰). «نمونه واژه‌های قرآن قدس در گویش‌های خراسان جنوبی». *مجله زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان*، سال سوم، شماره ۱ (بهار و تابستان): ۷۱-۸۷.
- صفرزاده، حبیب (۱۳۸۶). «پژوهشی در گویش تاتی شمال خراسان و کاربرد آن در شرح متون ادب فارسی». *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد*، سال چهارم، ش ۱۵۹ (زمستان): ۶۹-۹۰.

فاتحی، شبنم و علی قهرمانی (۱۳۹۶). کارکرد عنصر رنگ در مثنوی مولوی. فصلنامه بهار سخن، سال شانزدهم، ش ۳ (بهار): ۱۴۱-۱۶۶.

فرشیدورد، خسرو (۱۳۹۲). دستور مفصل امروز. چاپ چهارم، تهران: علمی.

فروه‌وشی، بهرام (۱۳۸۱). فرهنگ فارسی به پهلوی. چاپ سوم، تهران: دانشگاه تهران.

کریمی، مجید (۱۳۸۳). واژه‌سازی و ترکیب‌سازی در دفتر دوم و سوم مثنوی با تأکید بر واژه‌ها و ترکیبات ابداعی مولانا. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: محمد غلام‌زایی، دانشگاه شهید بهشتی.

مسیح، هیوا (۱۳۹۳). سه خشتی: ترانه‌های کوچک کرمانج. چاپ دوم، تهران: نگاه.

مولوی، جلال‌الدین محمد (۱۳۸۵). مثنوی معنوی. شرح جامع کریم زمانی، دفتر اول، چاپ نوزدهم، تهران: اطلاعات.

مولوی، جلال‌الدین محمد (۱۳۷۸). مثنوی معنوی، شرح جامع کریم زمانی، دفتر دوم، چاپ پنجم، تهران: اطلاعات.

مولوی، جلال‌الدین محمد (۱۳۸۰). مثنوی معنوی شرح کبیر انقروی. رسوخ‌الدین اسماعیل، چاپ دوم، تهران: برگ زرین.

مولوی، جلال‌الدین محمد (۱۳۹۸). مثنوی معنوی. شرح جامع کریم زمانی، دفتر ششم، چاپ بیست‌وششم، تهران: اطلاعات.

ناصری، اکرم (۱۳۸۶). «گزیده‌ای از ضرب‌المثل‌های خراسان جنوبی (برمبنای لهجه خوسفی)». مجله مطالعات فرهنگی-اجتماعی خراسان، سال یکم، ش ۴ (بهار و زمستان): ۱۳۴-۱۶۶.

ناصری، زهره (۱۳۸۸). «بررسی برخی مختصات نحوی و آوایی گویش قاین». فصلنامه مطالعات فرهنگی-اجتماعی خراسان، سال چهارم، ش ۱ (پاییز و زمستان): ۵-۳۶.

ناتل‌خانلری، پرویز (۱۳۶۵). تاریخ زبان فارسی. جلد دوم، تهران: قو.

منصوری، یدالله و محمد مهرجویی (۱۳۹۵). «پیشینه تاریخی پیشوندهای فعلی در زبان فارسی». مجله تاریخ ادبیات دانشگاه شهید بهشتی، ش ۷۹ (بهار و تابستان): ۱۵۵-۱۷۴.

همایون‌نفر، بابا (۱۳۸۶)، بررسی گویش اسفراین، تهران: چاپار.

References

- Arianpour Kashani, M. (2006). *Culture of Indo-European Roots of Persian language*. Isfahan: Academic Jihad Publications. (In Persian).
- Abolghasemi, M. (1995). *Persian Language History*. Tehran: Samt Publications. (In Persian).
- Aldaghi, A. (2009). *Structure of Past Tense Verbs in Sabzevari Dialect*. Hafez Monthly: Domestic Journal, No. 72, 39-44. (In Persian).
- Bagheri, M. (2008). *Persian language history*. 12th Edition Tehran: Noosh Ghatre

- Publications. (In Persian).
- Bahar, M. T. (2014). *Stylistics*. 5th Edition. Tehran: Zovar Publications. (In Persian).
- Amjad, M (2008). *Spiritual illuminations: Thematic description of spiritual masnavis based on the Holy Qur'an and Islamic philosophy and mysticism*, Tehran: Elmi-Farhangi Publications. (In Persian).
- Burqai, E (Emad Khorasani) (1984). *Diwan Emad Khorasani*. 2nd Edition. Tehran: Javidan Publications. (In Persian).
- Beyhaqi, A. M (1978). *History of Beyhaqi edited by Ali Akbar Fayaz*. Mashhad: Ferdowsi University Press. (In Persian).
- Tafzali, A., Amouzgar, J. (2013), *History of Iranian literature before Islam*, Tehran: Sokhan Publications. (In Persian).
- Tawakli, H (2023), "Maulana and Afroden to words that are closed to vowels", *Scientific Journal of Linguistic and Rhetorical Studies*, 13(28), (Summer): 54-7. (In Persian).
- Tavakoli, H (2009). *from the hints of the sea: the boutiques of narratives in Masnavi*, Tehran: Marwarid Publications. (In Persian).
- Jafari Tabrizi, M T., Javadi, M R. (2000). *Eshgh der Masnavi*, Tehran: Institute for editing and publishing the works of Allameh Mohammad Taqi Jaafzi. (In Persian).
- Jafari Dehaghi, M (2012), *Introduction to Balkh language*, Tehran: Elmi-Fargan. (In Persian).
- Dastjardi, A., Abedian, A., Dolatabadi, M. (2014). *Appearances and different use of archaism and Sabzevari dialect in Mahmoud Dolatabadi's novel Klidar*. *Fasnameh of New Literary Essays, Persian language*, 40(4), 1-23. (In Persian).
- Dehkhoda, A. A. (2007). *Middle culture of Dehkhoda*. Tehran: Tehran University Press. (In Persian).
- Rahimi, M. (2015). *Tusi's words in Al-Anbiyyah on al-Haqayq al-Adwieh*. *Heritage Mirror*, 14(59). 189-214. (In Persian).
- Zamardian, R (2007). *Qain dialect dictionary*. Tehran: Aharar Publications. (In Persian)
- Shahriari Rad, P. (2015). *Investigation of Mashhad dialect*. Tehran: Nesharktabdar Publications. (In Persian).
- Sadeghi, M. (2012). *Examples of the words of the Holy Qur'an in the dialects of South Khorasan*. *Journal of linguistics and dialects of Khorasan (scientific-research)*, 3(1), 71-87. (In Persian).
- Safarzadeh, H. (2008). "A research on the Tati Dialect of North Khorasan and its Use in the Description of Persian Literary Texts". *Magazine of Mashhad Faculty of Literature and Humanities (research)*, 40(159), 69-90. (In Persian).
- Fatehi, Sh., Ghahrmani, A. (2016). *the function of the element of color in Molavi's Masnavi*, *Bahar Sokhn Quarterly*, 16(3), 166-141. (In Persian).
- Farshidvard, Kh. (2012). *the detailed instruction of today*, 4th edition, Tehran: Scientific Publications. (In Persian).
- Karimi, M. (2013). *Word Formation and Composition in the Second and Third Books of the Masnavi with an Emphasis on Rumi's Innovative Words and Compositions*, Master's Thesis, Supervisor: Mohammad Gholamrezaei, Shahid Beheshti University Publications. (In Persian).
- Farhvoshi, B. (2011). *Persian Culture in Pahlavi*. 3rd Edition. Tehran: University of Tehran Publications. (In Persian).

- Masih, H. (2013). *Three Tiles: Small Songs of Kermanj*. 2nd Edition. Tehran: Negha publishing house. (In Persian)
- Molavi, J. M. (2007). *Masnavi Ma'ani*, The Comprehensive Description of Karim Zamani, 1(19), Tehran: Information Publications. (In Persian).
- Molavi, J. M. (2009). *Masnavi Ma'ani*, The Comprehensive Description of Karim Zamani, 2nd book. 15th Edition. Tehran: Information Publications. (In Persian).
- Molavi, J. M. (2002). *The masnavi of Sharah Kabir Ankaravi*, Reshmouddin Ismail. 2nd Edition. Tehran: Zarin Publishing House. (In Persian).
- Naseri, A. (2008). *A Selection of South Khorasan Proverbs* (based on Khusfi dialect). Khorasan Journal of Cultural and Social Studies, 1(4) (Spring and Winter): 166-134. (In Persian).
- Naseri, Z. (2010). *Examining Some Syntactic and Phonetic Coordinates of Qain Dialect*. Khorasan Social Cultural Studies Quarterly, 4(1), 36-50. (In Persian).
- Natal Khanleri, P (1987). *Persian Language History*. The Second Volume. Tehran: Nash Qu Publications. (In Persian).
- Mansouri, Y., Mehrjooi, M. (2015). "Historical Background of Current Prefixes in Persian Language". *Journal of Literature History of Shahid Beheshti University*, Vol. 79, 55-174. (In Persian).
- Homayunfar, B. (2006). *Investigation of the Efrain Dialect*. Tehran: Chapar Publications. (In Persian).

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی